

Järelevalve pankrotimenetluses: kas ja mis muutub seoses uue pankrotiseaduse kehtima hakkamisega 01.01. 2004?

Kersti Kerstna-Vaks, *Tartu Maakohtu kohtunik*

Alates 01.01.2004.a. kehtima hakkava pankrotiseaduse (edaspidi: uus seadus) § 2 sätestab uudsena võrreldes kehtiva seadusega **pankrotimenetluse eesmärgid**, milleks on pankrotimenetluse kaudu rahuldada võlausaldajate nõuded võlgniku vara arvel pankrotiseaduses ettenähtud korras võlgniku vara võõrandamise või võlgniku ettevõtte tervendamise kaudu.

Õigusteoreetilises kirjanduses on käsitletud pankrotimenetluse eesmärke ka laiemalt, nii tuleks pankrotimenetluses oluliseks pidada ka järgmiste eesmärkide saavutamist:

- kindlustada, et vara müük ja jaotamine on administreeritud ausal ja kompetentsel viisil;
- välja selgitada maksejõuetuse tekkepõhjused ja selle seotus võlgnikuga, juriidilise isiku pankroti korral tuleb välja selgitada maksejõuetuse põhjuste seos juriidilise isiku lähikondsete tegevuse/tegevusetusega, otsustada kas ja milliseid mõjutusvahendeid tuleb nende isikute suhtes kasutada;
- tunnistada, et pankroti mõju ei piirdu ainult võlgniku ja tema võlausaldajate erahuvidega, ka ühiskonna kui terviku ja ühiskonna teiste liikmete huvid on maksejõuetuse tõttu haavatavad ja selliseid avalikke huve tuleb tunnustada ja kaitsta;

Pankrotihaldur pankrotimenetluse keskse figuurina peab oma tegevusega pankrotimenetluse eesmärkide saavutamisel tagama tõhusa pankrotimenetluse. Sellest tuleneb, et pankrotihaldurile esitatavad kvalifikatsiooninõuded on äärmiselt olulised.

Kehtiva seaduse § 24 (Kohtu pädevus pankrotimenetluses) p. 3 kohaselt on kohtu pädevuses ka **järelevalve ajutise halduri ja halduri tegevuse üle seaduses sätestatud ulatuses**. Tuleb nõustuda, et ka kehtivat pankrotiseadust süstemaatiliselt tõlgendades, arvestades pankrotimenetluse eesmärke, peab kohus enda kanda võtma üldise järelevalve kohustuse. Ilmselt mitte kõik kohtunikud ei ole pankrotiseadust tõlgendades sellist tõlgendust õigeks pidanud, äärmiselt domineeriv on ju olnud haldurite ja teiste praktiseerivate juristide arusaamine pankrotimenetlusest kui võlausaldajate poolt kontrollitavast menetlusest. Uue pankrotiseaduse § 84 tekst sätestab otseselt, et kohus teostab järelevalvet **pankrotimenetluse** seaduslikkuse üle ja täidab muid seadusest tulenevaid ülesandeid.

Uue pankrotiseaduse kohaselt hakkab haldurite üle paralleelselt kohtu ja võlausaldajatega (pankrotitoimkonnaga) teostama järelevalvet ka Justiitsministeerium. Uue pankrotiseaduse eelnõu seletuskirja kohaselt ei ole kohtute poolne järelevalve senini end õigustanud, mis on riikliku järelevalve kehtestamise põhjuseks.

Kohtu ja võlausaldajate roll pankrotimenetluses järelevalve teostajana põhimõtteliselt võrreldes vana seadusega ei muutu. Seadusest ei leia üheseid lahendusi mõningatele praktilistele probleemidele:

Kohtulik järelevalve menetluskulude põhjendatuse üle. Õigussüsteemides, kus pankrotimenetlustes eksisteerivad kõrvuti kohtulik ja riiklik järelevalve, kehtib üldiselt põhimõte, et kohus teostab järelevalvet kindlates raamides, ei sekku pankrotivara haldamisse (kui ei ole esitatud vastavat kaebust) ja lahendab põhiliselt ikkagi arbitrina menetlusosaliste kaebusi. Eriti tõusetuvad praktikas need probleemid menetluskulude ja halduri töötasu kinnitamise/mittekinnitamisega seoses: kui keegi menetlusosalistest ei ole vastuväidet esitanud, kas siis on kohtul õigus sekkuda ja omal algatusel halduri tasu vähendada või lugeda teatud halduri poolt tehtud kulutused mittevajalikeks ja ebamõistlikeks.

Varatud pankrotimenetlused. Uus seadus ja riikliku järelevalve tegevuse alustamine ei anna lahendusi ka nendeks tihti esinevateks juhtumiteks, kus pankrotimenetluses ei ole isegi niipalju vara, et katta ajutise halduri kulud. Õigeks ei saa pidada arvamust, et haldur peabki vahetevahel tegema ka tasuta tööd (st menetlema neidsamu pankrotte, mis raagevad vara puudumise tõttu ja milles siis alates 01.01.2004.a. võib hiljem ka teostada halduri tegevuse üle riiklikku järelevalvet) selleks, et saavutada enda määramine nn. tasuvate menetluste halduriks. Olukord, kus kohtunikul lasub ainuisikuline kohustus igal juhul leida pankrotimenetluse algatamisel ajutine haldur, on ebanormaalne ja kohtunikku ebamõistlikult koormav. Oleks mõistlik, et just sellistes, varatutes menetlustes tuleb kohtule appi riikliku järelevalve organ, kelle töötajast saab vajalikel juhtudel haldur (näit. Inglismaal, Venemaal).

Uus pankrotiseadus ei vähenda kohtute koormust ja ülesandeid pankrotimenetluste/ pankrotihaldurite tegevuse üle järelevalve teostamisel.